

M. T. R. COLLEGE, SURAT

Manuscripts Library

No. Ref.
Ser. 662

Title: *Veta Kanda*

662

व्रतकान्द

Incomplete

:	Vrata k ānda	:	Title
:	:	:	Author
:	:	:	Editor
:	:	:	Year, Vols.
:	:	:	Publisher
662:	Begins & Ends abruptly	Remarks	

मरुततनाम्नकोत्यायसलोहापहरणगगरतुरगमनुजमानिनिमेदिन्याद्यपहरणपुष्यक कपलुवतणकाष्टघ
टपटारहोपकरणाद्यपहरणगुरुतत्यकसममोचपित्तसंबाधनीधनरुषास्वन्यादिपित्तस्वस्मातेधस्तस्तस्त
तासापतिमात्मातुकादिपित्तभायोतन्याभागीनी आचर्यभार्यस्तपरनारीविध्वंस्यजागमनादि॥ ॥
अधोपपातकानि॥ ॥ गोवधोव्रात्यपस्तयक्षणाचापक्रिया॥ पण्याजीवनानि वृद्धजीवननिदिनाथो पतिव
ननास्तिकव्रतभापस्तनविक्रियादि॥ धान्यराथपक्षस्तपतडागारमाविक्रयः॥ आत्मनिमित्तपरापवादमध्यप
राभिषेवण इंधाननिमित्तहमद्येवतस्त्रीदिसापधीजीवनहितयोनितिषेवण वैश्यगमनपाठितागमनजा
रीविखेरीपाकन्याजश्वलाहमि अन्यजातिस्त्रीसंबाधितिपरदारापारधनकास्वस्त्यस्त्रीपतितापति
भूतपुरुषाद्वेषीणा अनन्यपूर्वपरास्त्रिसंकीर्णसकरस्त्रिपतितापत्यास्त्र अज्ञानज्ञानिस्त्रिगमनकन्या

व्रतं

॥४॥

हृषणअयोनिरेतः प्रकृतादि ॥ जातिसंकरकरकरबाभणोपद्रवपुरुषमैथुनादिसंकरोकरणादिरवरोआदि
श्वेजगजमहिषिवधाधिपात्रिकरणअपात्रिकरणनिदिताकारणकमीकीटाकादिप्राणीवधजातिभ्रंशप्रकि
र्णकादिनां ब्रह्महत्यासमानां क्षत्रीयवैश्यव्यतिरिक्तशुद्रामैलसगमजातीभरणकरणपितृमाचुडरुभाजा
दिताज्जातजनवैमो ह्युद्यतडागारामधेदनहनकमीभिचारकृत्यस्मरनाममादकत्वाच्चाटणाविद्रूपण
असंख्यस्त्राभ्यासप्रापयित्तचिकित्साप्रापयित्तशकुनानिमित्तज्योतिःशास्त्रविषययागादिजातिभ्रंशक
रादिब्राह्मणाधिःकरणधंदोनिदाकरणक्रतुकरणकरगृहधारणीविनहरणादिधर्मकार्यविघ्नकरणनिदाच्चा
पवादात्तसाधयअभिसाससाधअपेक्षापेक्षअलेखारणलेखअवोष्यावोष्यअरुष्टासृष्टआसोप्या
भोज्यआनरिहणनिर्हणआवाच्यवाच्यपरनिर्दात्मस्ततिस्वापपवादात्तनृपभाषणधनदाना

श्रीरक्तः

॥४॥

सृष्टसाधणादिमकनीकरणाख्यपुष्पफळविक्रपादिजातिभ्रंशकरणप्राप्तगणधःकरणरासभास्त्र
कीर्णकारयनग्नस्मनभोजनादिवांस्वस्त्रीगमनयुरुधिःकरणभ्रंशविप्रावमाननवाससाविप्रकठबंधनतद्वेदजोद्यमन
पातनत्वमेदासृक्पदनासंतभोणितस्त्रावपादप्रहरनजकेनतःखलनमळमुत्रादिकृतशोचाचमनाद्याचरविच्छेदनधन
लोपनग्नस्त्रीनिस्त्रिणोउपासनादिपंतमहायज्ञस्यकाळांतरितसंमध्यांतरितजरितजपहोमपूजादिध्यादिकर्म
लोपस्वस्त्रीतंचतगमनआस्नानभोजनपर्वमैथुनपत्तिवेषम्यनदीसकरकन्याविघ्नकरणअनध्यायाध्यापय
नदेवउकाद्यनभभणार्दिकविष्कर्महेयादिशिक्षाभारवाहकशित्यविघ्नभ्यासकदधिमधुदनक्षीलवणतिल
तैलकर्पासधान्यविक्रयपतितस्तैलसंभाषणवस्त्रस्त्रंविनामत्रोत्सर्गादितेनपतितादिपंक्तिभोजनअ
दंभ्यादुनानृतवादनादिसमस्तपापानामत्यमत्यबहुकाळादरनैरेतयेणस्वरुदभ्यस्तानामनावम्यासा
चउक्ताभाषणामपनादनार्थधर्मअथकाममोक्षाचतुर्विधपुण्यपुरुषार्थसिध्यर्थब्राह्मसन्निधौस्त्रय

नाययणतुक्कसिबंदावनसन्निधौ ब्राह्मणावुत्तयाभागीरथीस्नानमहं करिष्ये। तथा च नमस्मगोमयम
 दारी स्नानमहं करिष्ये। गंगा प्रार्थनं। इयं मे गंगेयमुने सास्त्वति शुद्धिद्वि सोमं सतवता परुष्या॥ ३॥
 सिद्ध्या मरुद्वेदेन सत्यात्तं केचन यस्यास्तपो मया॥ १॥ सितसितसरित्ति यत्र संगततत्रासतासादि नमस्तंति॥ एवेतन्
 विसृजति धीरास्तेजना ३ सो अमृतत्वमर्जते॥ ३॥ आपो नाहं सर्वं॥ हिरण्यं शृङ्गा वरुणां प्रपद्येति यं मदीहि
 याचितः॥ यन्मया नुक्तमसाधुना पापं यश्च पाति न ह॥ नामो गतये शक्तमतेन सद्व्याय वारुण्येन मोन्यः॥ यदा पात्र
 यदमेध्यं परशोत तदपगच्छतां। अत्याशा नाप्ति पानाघचतुष्टयप्रतिग्रहात्। एतन्मेवरुणो राजा पो
 णिना सवमर्शितु। सोहं पापो निरुज्यो निविमुक्तो मुक्त किल्बिषः। नाग छेदं हमारुह्य गच्छेन्नृणलो
 कितां। नमो ज्ञेयेष्टयि व्यैच नमो वायवे चोत्तमाय च दिवे नमः सूर्याय च द्रमसे नक्षत्रेभ्यश्च नमः।
 भानि रश्मि तर्मदा च नर्मदा च सस्त्वती॥ विटोका च वितं च तिको शि कंदु की स्तप। गोम

श्रीस्त
 ५

वणमात्रेण सर्वपापं नश्यति॥ पावित्रं परमं गुह्यं कीर्तयेद्यस्तुमानवः॥ सर्वा कामानवाप्नोति व्रतस्यास्य फलं भवेत्॥ इति श्री नृसिंहपुरा
 जे नृसिंहपुरा दसवादेन तुर्दशी व्रतकथा समाप्तः॥ अथ अशोकाष्टमी व्रतं॥ युधिष्ठिर उवाच॥ लक्ष्मीनाथ नमस्तुभ्यं त्रैलोक्याधीय
 ते प्रभो॥ भक्त्या वां देव देवं शोभन्तानां गुरुद्वयज॥ त्वं तोहं श्रोतुमिच्छामि धीमं व्रतमुत्तमं॥ तन्मे कथयस्तु गोविंद कृपां कुरु यदुत्तमं॥
 रुद्र उवाच॥ अस्ति ग्राह्यं व्रतं राजन्यत्पराहं वयाधुना॥ ततो व्रतं वादिष्यामि शृणुष्वैकाग्रमानसा॥ कर्त्तिके कृष्णपक्षस्य अष्टम्यां वन
 राधियः॥ उपोष्येत्प्रयत्नेन सिद्धिदं कामदं व्रतं॥ युधिष्ठिर उवाच॥ कथयस्व जगन्नाथ प्रसीद परमेश्वर॥ श्रीकृष्ण उवाच॥ पार्षते द्विवसे
 प्राप्ते दंतधावनपूर्वकं॥ श्वेतं रक्तं रपीतं च॥ निष्कं सखे नरः॥ राधा दामोदरं च तथा वणा कुटुंबक॥ श्रीधरं बटुकं च त्रेशशां कंदि
 ग्विलोकितं॥ आदौ त्रिरेखं गणाधीशमंते पुत्रपुतः शिवः॥ एवं विष्णुं त्रिरेखं तत्र वंस्त्रिजगति प्रथमं॥ पश्चात्सृजोत्तमाराधयत्प्राप्यते
 विभ्रमं दुते॥ गंधपुष्पाक्षतैश्चैव नैवेद्यं दत्तपावितैः॥ मिष्टैश्चास्त्रिधयैश्च यथाविज्ञानुसारतः॥ करकं तोयसंपुर्णं कृष्णं इव
 निवेदयेत्॥ रात्रौ जगत्परां कुर्यात्परात्रौ विसर्जयेत्॥ शशांकाय प्रदायाध्यं यावत्तद्रोदयो भवेत्॥ पुष्पैश्चाक्षतैश्चंद्र
 जानकारयेत्॥ श्रीरोहायै विसंभृतं अजिगोत्रं समुद्रवः॥ रोहिणी वत्तुभः सोमं अर्पयेत्प्रतिगच्छतां॥ इति वंदाष्टमं मंत्रः॥
 पश्चात्पूजां प्रकुर्वन्त उदिवंदमदुर्वविधि व्रतं कुर्याद्वर्षे द्वे न पोतमं॥ जातमोतराजं तांशुकां मुवतेना वसत्यः॥ विप्राय दक्षिणां

Handwritten text in a cursive script, likely a historical document or manuscript. The text is written in a single column across the top half of the page. The script is dense and difficult to decipher, but appears to be a form of early modern European handwriting. The paper is aged and shows signs of wear, including stains and discoloration.

Handwritten text in a cursive script, likely a historical document or manuscript. The text is written in a single column across the bottom half of the page. The script is dense and difficult to decipher, but appears to be a form of early modern European handwriting. The paper is aged and shows signs of wear, including stains and discoloration.

वतकांडः

दद्यात्प्रणिपत्य विसर्जयेत् ॥ पश्चाच्चरात्रौ भुंजीत यावत्कुटुंबसहायवान् ॥ एतदेव व्रतं रामया प्रोक्तं तवाग्रतः ॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ ॥
कथं महा ॥ व्रतं क्लृप्तं पूज्यो पत्रवर्णिक सवर्ग ॥ एतदेव महाश्रव्यं श्रुतं च बहुधा व्रतं ॥ कुनपुण्याप्रभावेन प्राप्तं पूजां वणि कृतया ॥ क
रत्तुल्यतां यातस्तुल्यपूजां वदन्निषां ॥ एवदवसमाचक्षुषं कुरु यदुत्तम ॥ एतदेव महाश्रव्यं परकोत्तुल्यं हि मे ॥ श्रीकृष्ण उवा
च ॥ शृणु राजा व्रतं महाश्रेष्ठं प्रभावं वणिजोपि हि ॥ आसीदुत्तरकूलेषु देशे स्यात्परकटकः ॥ तत्र देशे वनि कुपुत्रा विरधुना मिस्तु व्रतः ॥
तीर्थं श्रविविधैर्दीनैतथा वातिधिपूजनैः ॥ मम व्रतं परे नित्यं सधर्मपरश्रव्यः ॥ एवं सच वणि तिष्ठत् कुर्वन् पुण्यं महा निश ॥ तस्य पुण्य
प्रभावेन पुत्राः सप्त प्रसूयन्ति ॥ आरोग्यं दीधमायुश्च पितृमात्रं श्रवत्सु ॥ धर्मज्ञाः पितृभक्ताश्च मातृभक्ता पुनश्च ॥ देवब्राह्म
णभक्ताश्च सदा वारं वरास्तथा ॥ नामाच शृणु राजा ज्ञेयं यथा तेषां वणि कृतं ॥ धर्मो ज्योतयानं देहं श्रीकरो विजयस्तथा ॥ धनद
नोक्तं मंतश्च एव नान्यथा क्रमं ॥ तेषां नामस्तु संतं वस्त्रीणां नाम तु तदुवेत् ॥ संप्राप्तं कार्तिके मासी अष्टम्यां च नृपोत्तम ॥ व्रत
मारभ्य तैसर्वैरेकं चित्तं सभा वतः ॥ नियमं प्रतिगृह्यैव यथाख्यातं तवाग्रतः ॥ वणि जस्तु वनिष्ठस्तु पुत्रो जराति प्रोदितः ॥ ओषधं दायया
मासं वा वै पुत्रवत्सला ॥ गृहं व्यापारसाध्वी नृजो नृपधं विषं ॥ विषप्रशयत दापुत्रो सापि नंदो वके श्रुते ॥ तस्मिन्मासे व्रतं च कुस्तथा पुत्रवधुरपि ॥
मर्त्तान्तस्या उयोथाप्यपिता तस्या रमीदिने ॥ यत्रै पूजां समादाय पूजयेत् पुत्रभाषमी ॥ ततः सावगतास्तत्र यत्र स्थपति पुत्रक ॥ ॥ यावच्च ॥

अशोषाम

प्रतिमाहस्तपत्रपुण्यादिक ल्यनां ॥ तस्यानशक्तिसानारी कथं कुर्यादुतं विभो ॥ ईश्वरोवाच ॥ अशक्तमन्मया कार्या प्रतिमा चापि मृन्मयी ॥ पा
त्राणि वैणवान्ये वपुण्याणी सहजानि च ॥ अक्षिते स्तु दुःखे रवश्च द्रुयाफळमास्पृसी ॥ श्रीकृष्णोवाच ॥ ततः श्रवके व्रतं गौरी मनसा वा
क्षितं फलं ॥ पूर्वा व्रता भवत्सा तु भाग्यसौभाग्यसंयुता ॥ त्वमप्येतद्व्रतं कुंतिकुरु श्रद्धा समन्विता ॥ सूतोवाच ॥ अथ कर्तुं व्रतं कुंति
सवीधानं तथा कुरु ॥ गांधारी वापितत्कृत्वा चक्रे ततश्च मादरात् ॥ तस्याः पुत्रशतेनापि अनिकान्तिका तदा ॥ कृत्वा च तन्मया गो
रीहरं हरभवेव च ॥ व्रतं चरितं मारे भवति शम्य विषादिभिः ॥ कुंतिवाक्यमुवाच देगांधारी पुण्यकारणं ॥ तस्याः पुत्रशतराक
शासनं व्रतं तस्य ॥ मम पंचस्तु तस्तेपि न शक्ता कापि कर्मणे ॥ सूतोवाच ॥ कृत्वा तदुर्जुनं प्राह मातका ममाद्यसि ॥ किमरुद्र
प्रतिमा कार्या त्वरया हमुपा नये ॥ सप्तदिह हरं गौरी मेरा वतमिभाननां ॥ कृत्वा तपूजनं मातः सम्यक् फलं कर्म वृष्यसी ॥ सूतोवाच ॥
इत्थं काश्यपोपार्थे गंगातिरं समाहितः ॥ तत्र तुल्या च गौरी शंखकुंति सभिरितैः ॥ तस्य तु शोभेच्छुभः समया चैव रस्तु ॥
अर्जुनोवाच ॥ देवदेव जज्ञसी न गौरी हरं वसंयुता ॥ गृहाण पूजा मागं सुमममा तु गृहे न घ ॥ सूतोवाच ॥ तथेयुक्ता हरस्तस्य
तादृशो गृहमागतः ॥ साष्टांग प्रणता गौरी को ति पूजो मया कृता ॥ चोपहारः स पूज्य नैवेद्यादीभि रुजमे ॥ तुला वतुष्टिभा

वतकांड

वैनोरीदृष्टततोब्रवीत्॥ गौर्योवाच॥ कुंतितेपरितुष्टास्मि वरं वरयस्व व्रते॥ कुंत्योवाच॥ धृमि सर्वसंपत्तिं सर्वसौख्यं तयोत्सवं॥ प्रयच्छ
सम्पुत्राणां सहाय्यमकं दकं॥ मामास्ते याहताभक्तिस्तहि जन्मनि जन्मनि॥ त्वं व्रतमेतत्करिष्यंति तावद्वोकमवाप्नुयात्॥ नदारिद्र्यं
वेधव्यं न शोको नापि दुःखं॥ कुर्वन्ति नाव्रतमिदं कदाचित्संभविष्यति॥ सुतोवाच॥ तथेत्यक्त्वा ततो गौरी तत्र वातरधीयत॥ एतद्भुतं
सकळदुःखविनाशः दक्षसौभाग्यराज्यफलसाधकमाचरति॥ यद्यो पितः सुखसमस्तमिहोपनुजगौरी समिपमुपयाति तत्रैव देते
ते॥ ॥ इति श्रीभविष्योत्तरपुराणे कृष्णमुधिष्ठिरसंवाह अस्ति गौरी व्रतं संपूर्णं॥ ॥ अथ विराट्कथा लिख्यते॥ ॥ सुतोवाच॥ वन
वासंगते भूपधर्मपुत्रमुधिष्ठिरः॥ द्रोपदीपरिपन्नधौ म्यधर्ममृतावरं॥ ॥ द्रोपद्योवाच॥ अयं भुजते पूर्वा प्रा अस्माकं मुनि
सत्तमा॥ तथागतं वनं विदुर्किं कार्यमधुना मया॥ सुतोवाच॥ तच्छ्रुत्वा वचनं तस्या धोम्या धर्ममृतावरः॥ पापाप्यथा
पयामास व्रतमेकं सुदुर्लभं॥ धोम्योवाच॥ शृणु देवी प्रवक्ष्यामि सर्वकामप्रदं व्रतं॥ अत्र वृष्टिकरं सद्यो करं पृथुशस्करं॥
रविरोहा व्रतं नाम सर्वपापप्रनाशनां॥ कलशारकमलाकीर्णमीननक्षत्रपाकुळं॥ सामुद्रमिव सलोभ्य वृद्धकांतसमं॥ सुखदं
सर्ववृणानां रज्यद्वैतविनाशनं॥ अत्रार्थे कथयिष्यामि इति हासपुरातनं॥ प्रतिष्ठापितुं रम्ये विष्णुधर्मा भवद्भिजः॥ तस्य पत्नी विशाळा

हा सा ध्यापति परायणः॥ कावेन मिथुनं जज्ञे तस्यांतस्माद्भिजोत्तमात्॥ ततो बड्गते कावेकाळधर्ममुपोयिताम्॥ ॥ भिक्षाटणप्रकु
र्वीणा विष्णुधर्माद्भिजश्चो ब्रह्मणी च पतिव्रता॥ पत्नि देवव्रतानां चिंतामकरुहेतयो॥ शुधासंप्रीडितो तस्याः कन्या पुत्रो बभूवुव॥
भिक्षाटणप्रकुर्वीणा भ्रमंतो विषयांतरं॥ काळयोगेन संप्राप्तो का शिराजपुरं प्रति॥ प्राकारं परस्वाभ्यां वरं जितं वस्तु निस्तरं॥ प्रासाद
माळा विमाळं विना नरातसंकुळं॥ मणिकुट्टिमभूभागस्तु सोद्यानमंडितं॥ चंदनागरुक्षूरुजकसिक्तमहापथं॥ नानारत्नप्रभो
द्भासिवनमाळा विभूषितं॥ भास्करासनसंयुक्तं नक्षत्रगीतमनोहरं॥ तत्र कुंडलकायां कोटविक्रयतत्परो॥ अत्यहंप्रणारक्षार्थं
चित्तशोकपरिप्लोत॥ युवंनि वसतो तत्र स वस रगणाततः॥ एकदा तो वनंगत्वा दिनोद्भगताकुळं॥ दुरावरके कभिः परि
पूर्णमनोहरं॥ हृदि ह्यक्षमलूकं कजराजिविराजितं॥ नानापतंगसंघुष्टं दृष्ट्वा पदुवशोभितं॥ शालचंद्रकपुंजागपुष्पके
सरवासी तै॥ तमात्तिता लशरीभिर्जुनपादळ॥ चंपकाशोकपुंजागकर्णिकारसकेतनं॥ भ्रमाणो नु संप्राप्तो सरोवरमनुज
मं॥ यादौ गणसमाकीर्णं वनमाळा विराजितं॥ सदा कुरेणारवितं घोषेन क्रान्तिसेवीतं॥ गोविणोपाश्रीत तरुमुजुं नाश्रीतमंड
लं॥ माहानिवाश्रितकुळं कृतचक्रपरिगहं॥ पाणी स्थिताक्षकमलं नारायणमिवापरं॥ तत्र भक्तिपरदेव पूजे यतं दर्शयितुं॥

व्रतकांडः

देवानां नाना नाना देवानां सार्धं नमो ॥ कथयंतं कथां दिव्यां मुपस्कृत्य सकौस्तुके ॥ उच्यते किमिदं नाम व्रतं दीन कथाकर ॥ कथं कथां
ने कथं कथयंतु वरप्रदः ॥ ताडतुः शृणुतां सम्यक् व्रतानां मुत्तमं व्रतं ॥ तादृशं कृदिनं प्राप्य पश्य विसंयुतं ॥ प्रातः कुरु स मुखा
यदंतरो वनपूर्वकं ॥ स्नात्वा पूर्वमुखांश्च तां जानुभ्यां भवनिगतः ॥ सकुशोदयमादाय ताम्रपात्रं तोत्री वीह ॥ कलामभिप्रतिज्ञा
यमुचिहत्ता निमेषयेत् ॥ प्रसूत्रयंतदा नृणां गृहीत्व मर्दयेद्द्वयं ॥ निस्त्रावमेकं प्रसेन प्रसेन समस्तकहिः ॥ प्रसेनापपकाः सत्यं
नैवेद्याय प्रकल्पयेत् ॥ पञ्चमण्डलं कृत्वा स्थाने गोमयलेपिते ॥ पत्राक्षतं सामदाय अद्रुयेद्भूसरं प्रभुं ॥ प्रसाकरसमागच्छ सर्व
भुतानुकेषक ॥ तपारौ ग्पस्तरे वैश्वर्यसमागच्छ प्रकमेध ॥ आवाहनं ॥ अनेनावाह्य संस्थाप्य पाद्यं दद्यात्समाहितः ॥ कोपसारं समानीतं ना
नापुष्पस्त्वसितं ॥ चंदनागरुसंमिश्रपाद्यं तदतिगुह्यं ॥ पाद्यं ॥ चंदनागरुकर्पूरदधिपुष्पजके समं कुरादुवायत्रकं श्वसूर्याध्यप्रतिगृ
ह्यतां ॥ अर्घ्यं ॥ कर्पूरकंदलीपत्रकृष्णागरुस्तद्वर्षितं ॥ सुगंधवरवत्सलं गृहाणा च मनं मम ॥ आवाहनं ॥ दधिद्वौ घृतैर्मिश्रं प्रत्येकपकस्य
तं ॥ आहारं सर्वदेवानां मधुपर्कप्रयत्ने ॥ मधुपर्कं सर्वोषधीसमायुक्तं चंदनागरुमिश्रितं ॥ सत्त्वं देवं सत्त्वानां पानियं प्रतिगृह्य
तां ॥ स्नानं मळयाभुदरं मुतिसमुद्रवपवननाशनोऽगस्तु तनुं ॥ वैद्वजं धत्तशितलं सर्वदिनं व्रतं गृहाण मदीयं तचंदना

स्थापारणं भोजनं भवेत् धारणे तु दिने प्राप्ते अर्घ्यपूर्वं निवेदयेत् धारणं तु ततः कार्यं मंत्रमष्टाक्षरं जपेत् अष्टोत्तर
शतं दद्यादध्यं देवाय ते नमः समाप्तमासिराजं द्रु कुर्यादुद्यापनं बुधैः चातुर्मास्यव्रते चापि मासे मासे तदकारयेत् उ
पवासादिने प्राप्ते पुण्याहं कारयेत्परं आचार्यवरयेत्पश्चाद्ब्राह्मणं तु ततः परं स्वर्णप्रतिमां कुर्यात्लक्ष्मीनारायणस्य
च पूर्णकुंभं तु संस्थाप्य पूजनीयां त्रयलतः पंचामृतं न पुष्पैश्च तुलसीदलसंयुतैः मालती केतकी पुष्पैर्मल्लिकाकु
स्तंभैस्तथा रात्रौ जागरणं कुर्यात्पुत्राणां पठनादिभिः प्रातः काले समायाते ब्राह्मणानां निमंत्रयेत् चातुर्मास्येश
तं राजन्महाविंशतिसंख्यया यथाशक्त्या तुरोजं द्रब्राह्मणानां निमंत्रयेत् पश्चात्संध्यादिकं कुर्यात्ततः पूजां समाच
रेत् पश्चादग्निं समाधाय होमं कृत्वा यथाविधि निषुसीदेति मंत्रेण जुहुयात्तु तिलोदनं अष्टाक्षरेण मंत्रेण जुहु
याद्दुतपायसं लक्ष्मीनारायणो देवस्तु नंत्रयापि देवताः पूर्णाहुतिं ततः कुर्याद्भूमिशेषं समापयेत् ब्राह्मणान् भोज

नकोडं

येस्त्वादाचार्यपूजयेत्ततः एवं कृत्वा महाभाग ब्रह्महत्यादिपातकैः मुच्यते नात्र संदेहोऽस्मात्कुरु महाव्रतं कथयिस्व महाव्रतं
हत्वा वाकीनमव्ययं रामादिष्टततो भूत्वा कृत्वा धारणपारणं होमादिकं विना वापि तस्य पुण्यप्रसावतः जितेन्द्रियस्ततो भूत्वा
ब्रह्मभूतसिद्धिणा वराः तस्मात्सर्वप्रयत्नेन कुर्याद्धारणपारणं इन्द्रियाणां वशार्थाय सर्वपापप्रशान्तये तस्मात्त्वमपि राजेन्द्र इदं
व्रतमनुत्तमं किं दोनेन तपसा किं वा किं मन्ये व्रतसंनयैः धारणपारणं कुर्याद्भूतानामनुत्तमव्रतं सर्वयज्ञेषु तीर्थेषु सदादानेषु यस्मिन्
लं तत्फलं समवाप्नोति कुर्याद्धारणपारणं एवं कृते महापुण्यं तपसामनुत्तमं तपः यज्ञानां च महायज्ञो व्रतानामनुत्तमव्रतं
तस्मात्त्वमपि राजेन्द्र कुर्विदं विधिपूर्वकं बंध्यादिवधेज्जैर्दोषो मुच्यते नात्र संशयः कथयिस्व व्रतं श्रेष्ठं कुरु स्वप्नपुरीं य
यौ पूज्यमानः पौरजनेः समस्तेः पांडुपुत्रकैः युधिष्ठिरस्तुराजर्षिश्च करेदं महाव्रतं विमुक्तं सर्वपापेभ्यो वशीपश्चा
त्तमो भवेत् इति श्रीभविष्योत्तरपुराणेश्रीकृष्णयुधिष्ठिरसंवादे धारणपारणव्रतोद्यापनसमाप्तं श्रीरस्तः

तेयनमः ॥ रोहिणीसहितयेति ग्रहाणां ध्यानमो नमः ॥ ततस्तप्तो जनं कुर्यात्पात्रे वा डीतव्रतः ॥ भूमौ शौयाजितक्रोधोत्तमो भूत
विवर्जितः ॥ प्रतिमासं तु यः कुर्यात्स्त्रीण्यश्नान्येकमेव वा ॥ अथवा जन्ममर्यादा तस्य पोषणं भयं कुतः ॥ दारिद्र्यं न भवेत्तस्य संकष्टं नि
भयं न भवेत् ॥ वत्सरांते द्वादशवैशाखमासौ जयेत्तथा ॥ विद्याधीनं भवेत्विद्याधनार्थिधनवान् भवेत् ॥ कुमारिवचनं नारिं सो
भाय्यं वस्तु वासिनी विधवाय दिवा कुर्यात् न वैधव्यं लभेत्कचित् ॥ शृण्वतीये व्रतमिदं शुभमिदं श्रुतिस्त्वं स्वर्गविमरो रथपूज
कामः ॥ नित्यं भवेत्तिलनापुरुषास्त्वरीन्याते पुत्रपौत्रधनकामफलं पृथिव्या ॥ एवमुक्त्वा ततो व्यासस्तत्रैवांतरधियता ॥
युधिष्ठिरस्तु तत्सर्वमकरोद्वाद नंदन ॥ तेन व्रतप्रज्ञावेन स्वराज्यं प्राप्तवान् नृप ॥ हत्वारिपुं कुरुक्षेत्रे पुत्रमित्रसमन्वितः ॥
इति श्रीभविष्योत्तरपुराणसंकष्टचतुर्थीव्रतकथासमाप्तः ॥ अथातो शुक्लद्वादशीव्रतोद्यापनविधिरव्याख्यातः ॥
आषाढकृत्तिके योः शुक्लद्वादश्यां दिवा सत्राद्विते स्यातां तन्मांसेषु विधियते ॥ दशम्यां मेकमुक्तं तु स्तथावनपू
र्वकं ॥ एकादश्यां शुक्लत्वा कृत्वा चार्घ्यं बहुश्रुतं ॥ श्रुताध्ययनसंपन्नं कोपलोभविर्वर्जितं ॥ उपाषणीयतो नात्रावावा
र्यसहितो व्रति ॥ कुर्याद्दाराधनं विष्णुः शक्राभक्त्या जगद्गुरोः ॥ देवालयं गवांगोष्ठे शुचौ देशे वा गृहे ॥ अष्टौ गुणां

व्रतकांड

तांवेदीवतुरखं प्रकल्पयेत् ॥ वितस्ति द्वयविंसीणीमक्षतैपरिपूजितां ॥ तस्योषोऽशपत्रं च कमलं परिकृतं मध्ये स्थापयेत्कुसं
 नाविनं शुभं लक्षणं ॥ बलं क्षेमं क्षतैः पूर्णं सीतवस्त्राभिशोभितं ॥ अश्वत्थपर्णायुग्मेन पिहता नर्भितं ॥ समं तादं कितं न वना
 मभिकेशवादिभिः ॥ गणेशं मातृकां चैव दुर्गाक्षेत्रपतिस्तथा ॥ समहितमना काणो घां न्येयदिदुर्विच्यसेव ॥ ततो देवं वसो
 वणं स्नाप्य पंचामृतादिभिः ॥ गंधपुष्पाक्षतोशीभये पुण्यजलैः शुभैः ॥ गत्वा वारयेत्क्षेत्रमायुक्तं चतुर्भुजं ॥ ॐ नमो वि
 ष्वेतेभ्यं भगवंपरमात्मने ॥ ह्रीं ह्रीं ह्रीं देवकी देवकी त्रैलोक्येश्वर उन्नम ॥ अजोनदिपरो आलो सर्वलोकपितामहाः ॥
 क्षेत्रज्ञः श्रीमन्नारायणः परः ॥ त्वमेव पुरुषः सत्योतींद्रियोसि जगत्पते ॥ यज्ञेजः परमं स्रष्टुं ते नमो वैदिका
 विशा ॥ ॐ भूपुरुषमावाहया ॥ मी ॥ ॐ भुवः पुरुषमावाहयामि ॥ ॐ स्वः पुरुषमावाहयामि ॥ ॐ भूर्भुवः पुरुषमावाहय
 मि ॥ इत्यादि आवाहयेत् ॥ रुक्मिणीं स्त्रीं चतुसहस्रपरिव्रतां ॥ अथ अस्ति गौरिव्रतकथा ॥ सुतो वाव ॥ कुंत्या वनादुपेता
 तायां आस्तीना पुरमुत्तमं ॥ आनितायां नरेन्द्रा पंचमिस्तनये सह ॥ तस्मादुशकमन्वेत्तुमा जगामापमाधवः ॥ अति
 बंध्यस्फुरवत्सी नंदेवदेवं जनार्दनं ॥ उवाच कुंभिसानंदं दत्तमे सपरमं वचः ॥ कुंत्या व ॥ धन्यास्मिं कृतपुण्यास्मिं सनाथा

परंतप ॥ याहं संभावित्वा स्मिन्वाययदुक् कोट्ठव ॥ यदीमे संप्रसन्नो सिद्धदा चक्षुर्व्रतं विस्मि ॥ यद्विधायस्फुरवरा ज्येष्ठं पुंयांत
 नये सह ॥ कुर्यौ वाच ॥ कृतिते कथयिष्यामि व्रतानां मुत्तमं व्रतं ॥ यस्मिन्वास्फुरव संतानं धनं धान्यं समन्विता ॥ विधूत उच्छ्र
 ता पुण्या नारी सौभाग्यमश्नुते ॥ अस्ती गौरी व्रतं भेदे कुरुषु विमानसा ॥ यत्कृत्वा भक्तिभावेन लक्ष्मीं वा ॥ कृतं फलं ॥ कुंत्या
 च ॥ यत्रोक्तं व्रतं नापविधा नंतस्य कीदृशं ॥ केन पूर्वकृतवीर्ये तन्मे ब्रूहि जनार्दन ॥ कुर्यौ वाच ॥ केलास शिखरे पूर्वहस्तसं
 स्छोदिवाकरो ॥ प्रणम्य देवमा चक्षुः तप्यते मानसं मम ॥ ईश्वर बोवाच ॥ देवि पूर्वनिदिता सीहस्त रुक्षगतेरवौ ॥ नस्तु सव्यं दि
 वाक्षत्रं विदितं तस्य तत्फलं ॥ शृणु देवी त्वया येन दृष्टो हंता दृशः प्रिये ॥ तत्कुरुषा धुनो देवी हस्तगौरिव्रतं शृणु ॥ येन पू
 णव्रतानारी संपूर्णव्रतं तामियात् ॥ त्वमेव सर्वसंपत्तिपुत्रपौत्रस्तु खान्तिव ॥ बार्वत्यो वाच ॥ अदिश्यतं व्रतं नापवि
 धां नेन महेश्वर ॥ आरंभोस्य कदा कार्यः को विधिः कस्य पूजनं ॥ ईश्वरौ वाच ॥ यस्मिन् न हनिहस्तेन युज्यते नुरु
 सारथिः ॥ तस्मिन् कुर्यात्प्रयत्नेन सौवर्णं कुजरोत्तमं ॥ कांचनी प्रतिमा गौर्या हेरंबस्य हरस्य च ॥ तस्योपरिविधात
 व्यासर्वात्कंकरभूषिता ॥ अथाहं कांचने पुष्पैः पूज्यो मुक्तक्षतैः शुभैः ॥ नैवेद्यं च दनं चैव शृणु यत्प्रसह कथां ॥

व्रत कांड

९९

दिने चतुर्दशे प्राप्ते सस्नाता शुचिमानसा ॥ शुक्ल वस्त्रधरा ॥ शक्ता न वेष्ट्य समहिता ॥ पूजा गृहे स संलिप्ते स्त्रपयेत्पति
मा शुभं ॥ स्वर्णभाजन युग्मं वपकां नैपरिते शक्तेः ॥ साधयेद्योदशमितं नैव धूपं रिकालयेत् ॥ फलानि सक्त वृक्षानि
शुभानि स मुया हरेत् ॥ पूजयेत्स्वर्णकुसुमैः पुष्पैः श्वान्ये सक्तगंधाभिः ॥ चंदनैर्विविधैः पुष्पैः तथा पत्राक्षतैः शुभैः ॥
ध्यायेच्च हरये गौरी हरये रं वसं युतां ॥ दक्षिणां च ततो ह्वापश्चादो विविसं जयेत् ॥ धेस्तो च योदशमितं नदीपकां
क्षिपेत् नृशत्रूणां चितं ॥ पतिवत्ये स्त्रिये दद्यात्तावन्ती स्वयसा हरेत् ॥ व्रतं समाचरेद्दीप्या वदूषत्रयोदश ॥ स्वर्ण
भाजन युग्मं वपति वर्षे विवर्द्धयेत् ॥ ततः चतुर्दशे वर्षे तुद्यापनमाचरेत् ॥ सशंभूतनयां गौकां च निंकां च नेशक्ते ॥
पूर्वां कृत्विधिना पूजा वासराणि त्रयोदश ॥ चतुर्दशे तु दिवसे संयता प्रातरुष्णिता ॥ कृतोपवास नियमा सस्नाता
शुभवेष्ट्य नि ॥ स्नोपयेत्वा ततो दक्षिणं नक्तं कुर्यात्ततो च न ॥ सत्य निशति पात्रेषु पूर्वोक्तेषु विशेषतः ॥ पूर्वोक्ते मेव प
कां भविष्यसे च पृथक् पृथक् ॥ पतिपत्नितो जयित्वा भुंजित स्वस्मानसा ॥ एवं ही व्रतं कृत्वा सर्वकामानवाप्नुयात् ॥
सकथं पूजयिष्यामी सा त्वं विलेख्य धां कृपा ॥ जगदि ब्रतमेतद्दिना त्रकार्यं विचारयात् ॥ पार्वयो वाच ॥ सावर्णी

अस्वें चंदनं दिव्यं गंधाद्रास मनोहरं ॥ विद्वेषनं सूर्ये च चंदनं प्रतिगृह्यतां ॥ अर्चेत प्राचेत ॥ गंधं ॥ अक्षतां
धवकं देवसि ॥ द्रुगंधं ध्वजित ॥ मसो दत्ता मया देव चरसा हि प्रदायक ॥ अक्षतां त्स ॥ सुगंधीनि सक्त पुष्पाणि
चरसि हि प्रदायक ॥ मया दत्तानि पूजयेत्पुष्पाणि प्रातर्गृह्यतां ॥ पुष्पं सम ॥ ॐ वक्रतुंडाय नमः ॐ एकदंताय
न ॐ महोदराय ॐ ओं विकाराय नमः ॐ विधिराजाय ॐ धूम्रवर्णाय ॥ इति प्रदक्षोदो प्रथमा वरणां ॥ ॐ अ
णिमाय ॐ महिमाय ॐ गरीमाय ॐ राधिमाय ॐ प्रात्यैनमः ॐ प्रकामाय ॐ इशत्वाय न ॐ वि
शीढाय न ॐ इति दक्षमध्योदितिया वरणां ॥ ॐ शामकाय नमः ॐ कर्करं दकाय नमः ॐ गुरुगुरुकाय नमः
ॐ शंखनिधेय नमः ॐ पद्मनिधेय नमः ॥ इति दक्षोदप्रतृतीय वरणां ॥ ॐ इंद्राय नमः ॐ अग्नये ॐ यमाय नमः ॐ
निसतये नमः ॐ वरुणाय ॐ वायवे नमः ॐ कुबेराय नमः ॐ इशानाय ॥ इति दक्षोदोत्तमा वरणां ॥ च
चतुर्थ वरणां ॥ इति दक्षोदोत्तमा वरणां ॥ इति दक्षोदोत्तमा वरणां ॥ इति दक्षोदोत्तमा वरणां ॥ इति दक्षोदोत्तमा वरणां ॥
इति दक्षोदोत्तमा वरणां ॥ इति दक्षोदोत्तमा वरणां ॥ इति दक्षोदोत्तमा वरणां ॥ इति दक्षोदोत्तमा वरणां ॥ इति दक्षोदोत्तमा वरणां ॥

नमः॥ चतुर्गणेष्वोदिवज्जाय नमः॥ स्वास्तिकाय नमः॥ इन्द्राय० स्वर्णाय० पाशाय० अंकुशाय० गदाय० त्रिशूलाय०
नमः॥ चक्राय० पद्माय० इति पंचमवरणं॥ सुमुरवाय० पतये नमः॥ नानिपत्रं० उमास्तुताय० करविरपत्रं०
गजाननाय० धृतपत्रं० संवोदराय० जंबुपत्रं०
कपत्रं० गजपत्रं० पयासपत्रं० माहागजाय० हरस्तुनवेन० चंप
नाय० शमीपत्रं० सर्प० मोदकहस्ताय० अंकपत्रं० सपया० पुनागपत्रं० दुता
विनायकाय० धुतुरपत्रं० कपिलाय० विल्वप
त्रं० शिंतदंताय० कपिस्थपत्रं० समर्पया० मुषक
वाहनाय० विष्णुक्रांतपत्रं० विकटाय० दंदि
पत्रं० सरपजिताय० जवीरपत्रं० हेरंवाय० भगवत्पत्रं० अचंचळकणाय नमः॥ मालुवि

[illegible]

ब्रतकांड.

नमो वैगंधं रथ्या ब्रह्मकृतः॥ विनायकेति पुण्याणि ध्यात्वा मासतापच॥ रुद्रप्रीया रथेति नैवेद्यं नैवेद्यं विघ्न
नाशने॥ वल्यसर्वप्रदं युगमस्तं दद्यात्समाहितः॥ ततो हवीं कुर्यात्पुनश्च एकविंशतिसंख्यया॥ पूजनीयप्र
पत्नेन एभिर्नामपदे पृथक्॥ गणाधिपते मस्तेस्त उमापुत्रघनाशने॥ एकदंते भवकेति तथा मूषक
वाहन॥ विनायकशेषु त्रैलोक्ये सर्वसिद्धिप्रदायक॥ कुमारगुरुवत्सल्यसर्वसंकटकुशलेन॥ हवीं युगमे
हीत्वा तु गंधयुगमप्युजयेत्॥ एकैकेन तु नाम्ना च पूजयेत्केन सर्वदा॥ ततः सर्वमयं विघ्नशायनं वेद
प्रायश्चित्तं च॥ स्वयं चोक्तं तथैव॥ एकं गणाधिपदद्यात्स नैवेद्यं नृपोत्तम॥ ब्राह्मणाभोजयेत्पश्चात्कैतलविवर्जितं॥ आ
दीक्षितानि तु कर्म पूजयेद्विघ्नदेवतं॥ विनायकतु प्राणिमावस्त्रयुगमसमन्वितं॥ सदा शिवां विप्रप्रापद्द्या विघ्नो
पशान्तये॥ एकैकं ते धर्मराजगणनाथस्य पुजनं॥ विजयस्तं भवति सत्यं सत्यमयादितं॥ त्रिपुरहंतु कामे

गणेशाय नमो नमः १ प्रतिग्रहणमंत्रः॥ ब्रह्मणां प्राथ्यो॥ आशिषो गृह्णित्वा॥ अथ देवस्य पुण्याज्जिह्वं दत्त्वा॥ ॐ
गजाननाय नमः॥ ॐ एकदंताय॥ ॐ विनायकाय॥ ॐ स्वर्णादीपदेहाय नमः॥ उमासुताय॥ अघनाशनाय॥ लंबोद
राय॥ शरपणाय नमः॥ अनंताय नमः॥ भरणाय॥ कल्युगमः रुद्रप्रीयाय॥ गजवक्राय॥ कपिलाय नमः॥ भोक्तृ चंद्राय॥
सर्वसिद्धिप्रदायकाय॥ गणाध्यक्षाय॥ विघ्नशाने नै॥ वक्रतुडाय नमः॥ हेरबाय॥ मूषकवाहनाय॥ कुमारगु
रवे नमः॥ निपसीद गणापतये नमः॥ इति पुण्याज्जिह्वं दत्त्वा॥ ॥ इदं पूजयेत्॥ देवदेव गणाध्यक्षे सरासं रत्नप्र
दा॥ निविधे कुरु मे कार्यं पूजितं त्वं मया न च॥ ॥ इति प्रार्थना॥ ॥ ॐ नमो विघ्नराजाय सर्वसिद्धिप्रदायक॥ क्ष
मस्व मत्कृतं पूजां गृहीत्वा विरहप्रभा॥ ॥ इति समापनमंत्रः॥ ॥ मंत्रेणानेन संप्रार्थ्यो देवदेव जगद्गुरो॥ न्यूना
धिका कृतं मोहा॥ परिपूर्णं तत्तु मे॥ गणेशाय नमः॥ पादौ॥ अघनाशनाय॥ जानुद्वयं॥ स्वेच्छवाहवेन
उरुद्वयं पूजयामि॥ विविधहवै न० कटिपूजया० लंबोदराय० गजकर्णकाय० हृदये प० कपिलाय न

मः सनौपू० जयार्थेनेनमः भूलद्वयं० स्थूलकंठाय० कंठं पूजया० स्कंदाय० स्कंदौ पूजयामि॥ पाशहस्ता
यन० हस्तपू० गजवक्राय० वक्रपू० किकटनेत्रा० नेत्रं पू० सर्वसिद्धिप्रदायकायनमः शिरपू० सर्वेश्वराय० सर्वा
पूजयामि॥ आवाहनं तज्ज्ञानामि न जानामि तवर्पणं॥ पूजां जीवन्तज्ज्ञानामि क्षम्यतां परमेश्वर॥ यसमृत्याज्ञ
नामोक्त्या॥ ॥ श्री॥